

KÖNYVISMERTETÉS

DECLERCK, C., & BOONE, C. (2015): *NEUROECONOMICS OF PROSOCIAL BEHAVIOR: THE COMPASSIONATE EGOIST*. ACADEMIC PRESS.

GALAMBOS Attila

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
MTA-SE-NAP B Genetikai Agyi Képző Migrén Kutatócsoport,
Magyar Tudományos Akadémia, Semmelweis Egyetem
galambos.attila@ppk.elte.hu

Carolyn Declerck ökológiából doktorált a California Davis Egyetemen (1991), és jelenleg az Antwerpeni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának professzora. Pályáját adjunktus docensként kezdte a Portland Állami Egyetem Biológiai Intézetében (1993–1999). A közgazdaságtudományi karon pszichológiát, szociálpszichológiát és szervezeti magatartást oktat. Az Antwerpeni Evolúciós Demográfia Központ (Antwerp Centre of Evolutionary Demography – ACED) tudományos főmunkatársaként interdiszciplináris kutatásokat folytat viselkedési közgazdaságtan és neuro-közgazdaságtan témákban. Fő kutatási témái továbbá az együttműködés és társas dilemmák neurális korrelátumai, a viselkedés és a személyiség biológiai és társas gyökerei vagy az oxitocin hatása a társas viselkedésre.

A másik szerző, Christophe Boone, alkalmazott közgazdaságtanból doktorált az Antwerpeni Egyetemen (1992) és jelenleg is az egyetem szervezetelmélet és viselkedés professzora (2001). Oktatott a Maastrichti

Egyetem Üzleti és Közgazdaságtani Karán, és a szervezetelmélet tiszteletbeli elnöke volt a Groningeni Egyetemen, továbbá az ACED társalapítója. Ebben a központban nemzetközi és interdiszciplináris kutatásokat végeznek arra keresve a választ, mi lehet az előzménye és a következménye a sokszínűségnek a csoportok, szervezetek, iparágak és közösségek birodalmában.

Jelen könyvben, a *Neuroeconomics of Prosocial Behavior: The Compassionate Egoist*-ban a szerzők közgazdaságtani irányból közelítik meg a segítő vagy proszociális viselkedést, arra a kérdésre keresve a választ, melyek lehetnek azok a külső és belső motívációk, tényezők, melyek az emberek döntéseit befolyásolják. A neuro-közgazdaságtan (neuroeconomics) segítségével próbálnak választ adni a kérdésre. A neuro-közgazdaságtan a közgazdaságtan, idegtudomány és pszichológia kombinációjával igyekszik megérteni a döntéshozatal hátterében meghúzódó neurális folyamatokat. A könyv öt fejezetben tárgyalja a proszociális viselkedéshez

kapcsolható társas, neurális és hormonális folyamatokat, melyek hatással lehetnek arra, hogyan döntünk: együttműködünk vagy sem.

Az első fejezet a proszociális viselkedés különböző típusainak és ezek eredetének leírásával kezdődik, majd a kétféle útvonalon keresztül megvalósuló együttműködést ismertetik a szerzők. A különböző kutatási eredmények alapján arra a következtetésre jutottak, hogy evolúciósan meghatározott folyamatok hátterén kétféle „okból” lehet valaki együttműködő. A kooperáció alapulhat egyrészt önző motiváción, vagyis a túlélésre/önfenntartásra ösztönöző motiváción („Önző vagyok, hacsak nincsenek együttműködésre ösztönző külső tényezők”), másrészt létrejöhet azért is, mert a kooperáció elősegíti, hogy az egyént a csoport befogadja, és lehetőséget teremt a csoportban maradásra („Együttműködök, amíg a társaim megbízhatóak”). Ezen elképzelés szerint az első út megvalósulásához valamilyen incentív (legyen az belső vagy külső ösztönző) jelenléte mindig szükséges, hogy a másiknak segítsünk, a másikkal összefogva elérjünk egy közös célt, melyből mind a ketten profitálunk (gazdasági szempontból kedvező döntés). Ideális esetben a külső incentívek az idő előrehaladtával belsővé válnak. A másik út a bizalmon alapul. Ez főleg a csoportok kialakulásában és a személy csoportban maradásában fontos (szociális szempontból racionális a döntés). Azt, hogy a helyzetekre megfelelően reagáljunk, a helyzetnek megfelelő utat válasszuk, a többi emlőstől jóval fejlettebb agyunk irányítja.

A második fejezet középpontjában a proszociális döntéshozatal neuroanatómiája áll. A szerzők először sorra veszik azokat a képalakító eljárásokat, melyekkel noninvazív módon pontos képet kaphatunk agyunk felépítéséről, anatómiájáról és az adott területek aktivitásá-

ról. Összegzik azokat a kutatási eredményeket, ahol (többek között) funkcionális mágneses rezonanciavizsgálattal (fMRI-vel), ismételt transzkraniális mágneses stimulációval (rTMS-sel) vagy elektroencefalográfiával (EEG-vel) vizsgálták az agyat különböző döntéshelyzetekben. Úgy vélik, a proszociális döntéshozatal fő motivációja valamilyen jutalom (legyen az anyagi vagy társas). Három agyi rendszert találtak, melyek fontos szerepet játszhatnak a proszociális döntéshozatalban: ezek a jutalomfeldolgozásért, kognitív kontrollért és a társas megismerésért felelős neurális hálózatok, melyek egymással is szoros kapcsolatban állnak. A szerzők a fejezet további részeiben kutatási adatokkal támasztják alá e területek kölcsönös viszonyát az együttműködő és nem együttműködő döntésekhez vezető incentívek értékelésében és a döntés meghozatalában.

A harmadik fejezet azokról a neurotranszmitterekről szól, melyek az együttműködő és nem együttműködő döntések hátterében szerepet játszhatnak. A döntéshozatalban sok és sokféle hatású neurotranszmitter vehet részt, a legfontosabbak azonban az oxitocin, a dopamin és a szerotonin. Az oxitocin a társas interakciók szabályozása miatt kiemelt szerepet kap a proszociális döntésekben. Csökkenti a szorongást, növeli az empátiát és olyan viselkedésekre ösztönöz, melyek a csoport érdekeit szolgálhatják. Ha az együttműködés két útjára gondolunk, az oxitocin mindenképp a csoportérdek (második út) előtérbe helyezését és az önző motivációk (első út) háttérbe szorítását irányítja. A dopamin önmagában még nem ösztönözne proszociális cselekedetekre, indirekt módon részt vehet azonban a proszociális viselkedés indításában, ha a cselekvés végeredménye valamilyen jutalomhoz vezet. A szerotonin is inkább az első utat támogatja, legfőbb szerepe

a gazdasági szempontból meghozott proszociális döntésekben van.

A negyedik fejezetben a proszociális döntéshozatal egyéni különbségeivel ismerkedhetünk meg. A temperamentumjellemzők vagy a korábbi tapasztalataink meghatározhatják a különböző értékekhez való viszonyulásunkat. A szerzők úgy vélik, a különböző értékek mintegy iránytűt adnak a kezünkbe, melynek segítségével a társas világban eligazodhatunk. Meghatározzák, hogy adott személyt milyen környezeti tényezők készítenek megközelítésre vagy elkerülésre (segítségnyújtásra vagy a helyzettől való menekülésre). Az egyéni különbségek agyi szinten is meghatározzák a proszociális döntéshozatalt, kiemelten a kognitív kontrollért és szociális megismerésért felelős területekben. Mivel az egyének különböznek abban is, milyen mértékben képesek átélni társas érzelmeket és milyen mértékben tudnak kognitív kontrollt gyakorolni, ezért nem meglepő, hogy az aktivitásbeli eltérések proszociális döntéshozatal során az inzulában, amygdalában és prefrontális kéregben figyelhetők meg. A szerzők által összegzett szakirodalom alapján azonban arra következtethetünk, hogy a döntéshozatalban részt vevő folyamatok jóval összetettebbek, mintsem neurális aktivitás és viselkedés egy az egyben kapcsolatával leírhatók lennének.

Az ötödik, záró fejezetben a szerzők a proszociális döntéshozatal „sötétebb oldalával” foglalkoznak. Az egyéni döntések általában a csoporttagoknak kedveznek. Ha a csoport veszélyben van, ez az elfogultság extrém negatív irányba is eltolódhat, etnocentrizmushoz, faji megkülönböztetéshez, vallásháborúhoz vezethet. Azok a döntések, amelyek az egyik csoportnak előnyösek lehetnek, a másik csoportot nagyon negatívan érinthetik. A fejezetben a szerzők a népesség növekedését és az ezzel járó egyre gyakoribb sűrűlődésekkel eredő problémákat tekintik át, és próbálnak olyan lehetőségeket találni, melyek megoldást jelenthetnek a felmerülő gondokra. Mivel a fejezetben főleg feltételezéseket és lehetőségeket fogalmaznak meg, ezért a jövőre bízzák ezek igazolását.

A *Neuroeconomics of Prosocial Behavior: The Compassionate Egoist* könyv jelenleg a legátfogóbb és legnaprakészebb leírását adja a proszociális döntéshozatal, pontosabban az együttműködés háttérében álló neurális és motivációs folyamatoknak. A téma szakértői által írt és olvasmányosan elrendezett kötet fontos információforrásként szolgálhat nemcsak kutatóknak és oktatóknak, de bárkinek, aki a téma iránt érdeklődik.